

Aymuray killa 2012 wata

Qhichwata yachaqarikunapaq

RURI

P'unchaw napaykuykuna _____	3
Napaykunakunchik _____	4
Imataq sutiyki? _____	6
Qullqi apaykachanapaq _____	7
Mayk'apitaq _____	7
Unayqa napaykukuq kanku _____	8

Imatataq kunan yachaqarisunchik?

Kay kutipiq paqarin, suxhan chanta tutanpi napaykuykunata, jinataq mayllapipis napaykunakunapaq chantapis ripuy chayri kacharpay napaykuykunata qillqaypi chanta parlaypi apaykachayta yachaqarikusunchik.

WiñayPacha

Bolivia Suyu Yachay Kamachina Wasip sapa iskay qanchischaw qhichwa simi yachachiynin.

Yachay Kamachina.

Ñawra Kawsaypura Rimaykuna Kamachina T'aqa.

Av. Arce Nº 2147

Karu rima: 2442144 – 2442074

e-mail: winaypacha@minedu.gob.bo

Yachay Kamachiq:

Roberto Aguilar Gómez

UPIIP Umalliq:

Walter Gutiérrez Mena

Purichiqkuna:

Aurora Quinteros

Samuel Yanaje Yarvi

Qillqaq:

Juan Revollo Valencia

Yanapakuq:

Jessica Lastra Vargas

Phutukuna:

Juan Revollo Valencia (2011)

P'anqap uyan:

Chuwi Yampara runa

napaykunakuy. J.R.V. (2009)

Siqichaq:

ORURO Artes Gráficas s.r.l.

Ñit'iq:

La Paz - Bolivia 2012

Napaykuykuna

Tukuy Ayllupi napaykunakuyqa unaymantapacha kaq. Tawantinsuyu pachakunapiqa kimsa napaykuykuna kasqanta ñikun: ama suwa, ama llulla, ama qhilla. Kay napaykuykunamanjinataq runaqa mana suwakuqchu, mana llullakuqchu, manataq qhillakuqchu. Chay kimsa napaykuykunata apaykachayqa unayña pisiyapun.

Kastilla simi chamusqanmantapachataq napaykuykunaqa kastilla simipi kaqkuna kikillanña: juk napaykuy paqarinpaq, juk suxhayappaq, kimsa kaqtaq tutanpaq: Allin p'unchaw, Allin suxhayay, Allin tutayay.

Wak napaykuykuna

Jinapis llaqtakunamanjina wak napaykuykunapis kallantaq. Paqarinnin ch'aska chamusqantawanqa "Allin sut'iyay kachun" ñispa napaykunku.

Wakintaq "Allin paqarin kachun"

ñispapis napaykukullankutaq.

Khuskan p'unchawmanta

jaqaymantaqa, wakin llaqtakunapiqa,

"Allin ch'isay kachun" ñinku.

Jinallamantataq wakinkunaqa

tutayarqamuchkaptinña kay

napaykuyllatataq apaykachanku.

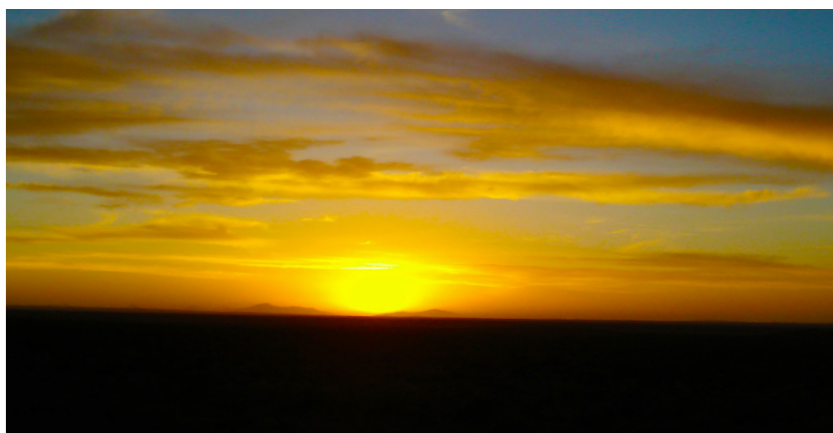
P'unchaw napaykuykuna

Paqarin napaykuy.

Allin p'unchaw kachun.

Sukhayay napaykuy.

Allin sukhayay kachun.

Tutan napaykuy.

Allin tuta kachun.

Napaykunakunchik

1 Paqarinninpi napaykuyta yachaqarinachik.

Allin p'unchaw Jhonny.
Llamk'aqñachu ripuchkanki?

Allin p'unchaw.
Arí, may chhika ruwanay.

Waliq risuchun.

Pachis. Jinallataq qamtapis.

Tinkunakama.

Tinkunakama.

2 Parlanakuyta yupaymanjina ñawirisun.

2. Allin p'unchaw Tata Alejo.
Allillan. Qamri? Imaynalla?

4. Imata kay chhika karupi
ruwachkankiri?

6. Wuru chinkan, mask'aq
riykullasaqña. Wasita
jamunki.

8. Qhipan kutikama.

1. Allin p'unchaw Tata Fernando.
Imaynalla kachkanki?

3. Waliqla.

5. Qhachunniy waturikuq
jamurqani. Qamri, imata
ruwachkanki?

7. Qhipanpi chimpamusaq.

9. Tinkunakama.

3 Imaynatataq wasiykipi napaykunakunkichik? Qillqatiy

_____ tatay.
 _____ mamay.
 _____ ñañay.
 _____ panay.
 _____ wawqiy.
 _____ jatun mamay.
 _____ jatun tatay.

Ripuy napaykuykuna

Q'ayakama wawqiy.
 Tinkunakama mamay.
 Allin risuchun waway.
 Juk kutikama munasqay.
 Wak p'unchawkama waynakuna.
 Wataman tinkusunchik.

4 Rimanakuyta allinninmanta qillqariy.

Imaynalla	Tinkunakama	Ya. Tinkunakama	Ari. Riykusaqku, ya	Ripuchkankichikña?
T'anta rantiq jamurqayku	Imata ruwachkanki?		Imaynalla Javier?	
Mamayta suyachkani. Qamkuna mayman richkankichik?				

2. _____.

4. _____
 _____.

6. _____.

8. _____.

1. _____.

3. Imata ruwachkanki?

5. _____.

7. _____.

9. _____.

Imataq sutyki?

1 “Allin p’unchaw”, “Imaynalla” napaykuykunawan parlayta ñawirisun.

1. Imaynalla tatay.

2. Allillan tatay.

1. Mayqintaq sutykiri?

2. Ñuqap sutyqa René.

1. Maymantataq kanki?

2. Kay Talinallamanta kani.

1. Llaqta masi kasqanki, i?

2. Ari tatay.

1. Allin p’unchaw.

2. Allin p’unchaw.

1. Imataq sutyki?

2. Ñuqap sutyqa Mirtha.

1. Maymantataq kanki?

2. Wara Waramanta kani.

1. Waliq.

2 Kay rimaykunata chiqanninmanta qillqariy.

1. p’unchaw allin.

Allin p’unchaw

2. kachkan imaynalla.

3. sutyqa Maria ñuqap.

4. risuchun allin.

5. kanki maymanta?

6. kachun tinkunakama.

7. waranqapi iskay

3 Parlapayanakuyta ñawirisun.

1. Allin sukhayay tatay.
2. Allin sukhayay.
1. Kaychu jatun yachaywasi?
2. Ari, kay jatun yachaywasi.
1. Pachis.
1. Allin sukhayay. Imatataq ñichkarqanki?
2. Allin sukhayay. Kuraq Kurakata mask'achkayku.
1. Yaykumullaychik.
2. Pachis.
1. Imaynalla. Sayk'unkichu?
2. Ari, sayk'uni.
1. Kay yakuta upyarikuy.
2. Pachis.
1. Ripuchkankiñachu?
2. Ari, ripuchkaniña.
1. Allin risuchun.
2. Pachis.

Mayk'apitaq?

1 Rantikuyta amañarisun.

Qullqi apaykachanapaq

Unay pacha Inkakuna Tawantinsuyuta apaykachachkaptinkuqa, mana kunan qullqita riqsinchik chaykunataqa apaykachaqchu kanku. Wak laya kawsaykunata churaykamuwasqanchikmantapachataq chay muyu qullqita chanta chay raphi qullqita apaykachanchik. Jinapis llaqtanchikkunapiqa chhalanakunchikraq.

Qhatukunapi qillqiwan rantinapaq manaqa ranqhanapaqqa, phisu, phata kaptinpi, mana ancha apaykachakunchu. Astawanqa "waranqa" simi kuna riqsisqanchik "boliviano" simipaq apaykachakun:

Bs. 2 => iskay waranqa <= Bs. 2000

Mayk'apitaq?

Qanchis waranqapi => Bs. 7 manaqa Bs. 7000. Jinapis, 10manta patamanqa manaña "waranqa" simita apaykachaspallaña ranqhasunman rantisunman:

Mayk'apitaq?

Chunka phichqayuqpi => Bs. 15. (Manaña chunka phichqayuq waranqapi ñispaqa)

Rantiq:	Imaynalla.
Ranqhaq:	Waliqlla.
Rantiq:	Mayk'apitaq yuka?
Ranqhaq:	Suqta waranqapi.
Rantiq:	Platanori?
Ranqhaq:	Chayqa chunka kimsayuqpi.
Rantiq:	Kutimusaq.
Ranqhaq:	Apakullayña a.

Unayqa napaykukuq kanku

Yuyankichikchu? Unayqa tukuy wawa, sipaskuna waynakuna, kuraq runakunataqa napaykunapuni kaq. Tatakuna, mamakuna, Jatun tata chayri Sullk'a tata imaqa runamasita napaykunatapuni kamachikuq kanku. Mayqin wawa mana napaykukuqtaqa runa saqra ñawiwana qhawaq. Yachaywasipipis yachachiqkunañataq napaykukunamanta parlallaqtaq kanku. Mana wawakuna napaykukuptinkuqa tata mamakunanta wakyachispa k'amiq kanku. Tukuy tantakuykunapipis yachachiqkuna chanta kuraqkuna imaqa llaqtantinta wawakunata napaykukuyta yachachinankupaq kamachiq kanku. Jinamanta wawapis wawa kasqanta, tatapis tata kasqanta yupaychachikunanpaq. Juk wawa k'achamanta napaykukuspa puriq chayqa, sinch'imanta munasqa kaq. Napaykukusqanrayku imayna wawachus kasqan yachakuq. "K'acha wawa" ñispa runaqa qhawaq chanta parlaq ima.

Kunan watakunaqa manaña jinachu. 1990 watakunamanta kayman llaqtakunaman phinchikilla chayanran. Tukuypis kusikuspa takiykunku tusuykunku. Jinata ch'allaykuytawantaq tiliwisurta rantiraykunku. Chaywantaq sipaskuna waynakunaqa jawa llaqtakunajinallaña kawsayta munanku. Chay kutikunamantapacha napaykunakuyta qunqakapunku. Wawakuna, waynakuna sipaskuna, kikin yachaqaqkunaqa manaña pitapis napaykunkuchu.

Iskay simipi simikuna

Napaykuy. Saludo. Saludar.

Pisiyapun. Se dismuniye.

Ruwachkanki. Estás haciendo.

Tinkunakama. Hasta luego.

Unaymantapacha. Desde antes. Desde tiempos ancestrales.

Unayña. Hace tiempo ya.